

I.DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

NEDENLERİ:

DİKKAT: I. Dünya Savaşı'nın en büyük nedeni sömürgecilik yarışı; ikinci büyük nedeni ise Fransız İhtilali'nden yayılan milliyetçilik fikridir.

- İngiltere ile Almanya arasındaki sömürgecilik yarışı ve buna bağlı olarak ekonomik rekabetin artması.
- Fransa'nın, 1871'de Sedan Savaşı ile Almanya'ya kaptırdığı Alsas-Loren bölgesini geri almak istemesi.
- İtalya'nın, sömürgecilik faaliyetlerine başlaması. ve Akdeniz'de etkinliğini arttırmak istemesi.
- Japonya'nın, sömürge elde etme yarışında yer alması ve yayılmacı politikalar izlemesi.
- İngiltere'nin Almanya'yı saf dışı bırakmak istemesi ve bloklaşmalara dâhil olmak istemesi.

SONUÇLARI:

- ABD savaşa dâhil olduktan sonra savaş İtilaf Devletlerinin lehine dönmüştür.
- İttifak Devletleri yenilgiye uğrayarak savaştan çekilmiştir.
- İmparatorluklar yıkılmıştır. (Osmanlı, Avusturya-Macaristan, Rusya)
- Türkiye Cumhuriyeti, Macaristan, Yugoslavya, Sovyet Rusya, Estonya, Finlandiya, Litvanya, Letonya, Polonya, Çekoslovakya gibi yeni devletler kurulmuştur.
- Yeni siyasi rejimler ortaya çıkmıştır. (Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm, Rusya'da Komünizm, Türkiye'de Cumhuriyet gibi)
- Asya ve Avrupa'da devletlerarası dengeler bozulmuştur.
- Sömürgecilik isim değiştirmiş **manda ve himaye** adı altında devam etmiştir.
- Yenilen devletlerin imzaladığı antlaşmalar **II. Dünya savaşına** ortam hazırlamıştır.

- **Cemiyet-i Akvam** (Milletler Cemiyeti) kurulmuştur).
- 10 milyon insan yaşamını yitirmiştir.
- Sivil savunma örgütlerinin sayısı artmıştır.
- Osmanlı devleti dağılmış, Müslüman Araplar bağımsız olmuşlardır.
- İngiltere, en büyük rakibi olan Almanya'yı saf dışı bırakmış ve Avrupa'dan gelebilecek tehditleri önlemiştir.
- ABD, bu savaştan sonra Avrupa'ya karışmaya başlamıştır.
- Fransa sınırlarına karşı olan tehditleri önlemiştir.

NOT: I. Dünya Savaşı hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız:

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 OCAK 1918)

AMACI:

- I.Dünya Savaşı'na katılan devletlerarasında yapılacak barış antlaşmalarının esaslarını belirlemek.

KONFERANSA:

- Toplamda 32 devlet katılmıştır.
- **İngiltere, ABD, Fransa, İtalya** konferansta alınan kararlar üzerinde etkili olmuştur

ALINAN KARARLAR DOĞRULTUSUNDA:

- Almanya ile VERSAILLES
- Avusturya ile SAINT GERMEN
- Macaristan ile TRIANON
- Bulgaristan ile NEULLY anlaşmaları yapılmıştır.

NOT: İtilaf devletlerinin Osmanlı Devleti üzerinde çıkarlarında anlaşamadıkları için yapılacak barış antlaşması ertelenmiştir.

KONFERANSTA AYRICA:

- Milletler cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) kurulmuştur.
- Sömürgecilik yerine Manda ve himaye doğmuştur.

- Batı Anadolu, Yunanistan'a verilmiştir.
- İzmir'in Yunanistan tarafından işgali karar alınmıştır.

NOT: Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesini kabul etmeyen İtalya konferansı terk etmiş; Böylece İtilaf devletleri arasındaki ilk ayrılıklar başlamıştır.

NOT: Konferanstan umduğunu bulamayan ABD, Monreo Doktrini'ne geri dönmüştür.

MONREO DOKTRİNİ (2 ARALIK 1823)

(Yalnızlık, İnfirat politikası)

İÇERİĞİ:

- ABD, Avrupalı devletlerin kotasında yapacağı herhangi bir uygulama için devletlerin yapacakları girişimlere izin veremez.
- ABD Avrupalı devletlerin arasında geçen sorunlara savaşlara ve politikalara karışmamayı esas alır.

Doktrinin öngördüğü hususlar şunlardır:

1. Kabuğuna çekilme (İzolasyon)
2. Karışmazlık (İnfirat)
3. Antikolonisasyon

NOT: ABD, I. Dünya Savaşı'na girerek Monreo Doktrini'ni ilk kez terk etmiştir. Ancak Savaş sonunda umduğunu bulamayıp II. Dünya Savaşı'na kadar Monreo Doktrini'ne geri dönmüştür.

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİ (SSCB)

SSCB'NİN KURULMASI

- I.Dünya savaşı devam ederken Bolşevikler **İliç Vilademir Lenin** öcülüğünde hükümeti devirerek yönetimi ele almışlardır.

NOT: Savaşın uzaması toplumsal sorunlara yol açmış, bunun üzerine (**Bariş, Ekmek, Toprak**)

vadeden Bolşevikler, Ekim 1917'de yönetimi ele geçirmişlerdir.

- Sovyet Rusya 3 Mart 1918'de imzaladığı **Bresi Litovsk Antlaşması** ile I. Dünya savaşından çekilmiştir.
- Dış güçlerin desteklediği Çarlık yanlısı "**Beyaz Ordu**" Bolşeviklere karşı savaş başlatmıştır.
- Üç yıl süren iç savaşı Bolşevikler kazanmıştır. Fakat iç savaş ekonomiyi alt üst etmiş kıtlık nedeni ile 13 milyon insan ölmüştür.
- Bitme noktasına gelen ekonomiyi tekrar ayağa kaldırmak için Lenin, **NEP (Novaya Ekonomişeskaya Politika)** adını verdiği yeni bir ekonomik plan ilan etmiştir.
- Rus İmparatorluğu Federasyona dönüştürüldü ve 1 Ocak 1923'te **SSCB** adını aldı.

NEP (NOVAYA EKONOMİŞESKAYA POLİTİKA)

ŞU ŞEKİLDEDİR:

- Küçük sanayi işletmelerinin devletleştirilmesinden vazgeçilmiştir.
- Devlet, bankalar ve büyük sanayi kuruluşları üzerindeki egemenliğini korumuştur.
- Esnaf, çiftçi ve tüccarlara kolaylık sağlanmıştır.
- Ticari işletmeler **NEPMEN** adı verilen iş adamlarına bırakıldı.

STALİN DÖNEMİ

- 1924 yılında Lenin'in ölümü ile iktidar **Joseph Stalin**'e geçti.
- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı. Planın amacı Rusya'nın kendi kaynakları ile kalkınmasını sağlamaktır.
- Ağır sanayide önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.
- 1930'dan itibaren toplum için eğitim mecburi olmuştur.

- Muhalifler tasfiye edilmiştir.
- Sibirya'daki petrol, gaz ve maden rezervleri işletilmeye başlanmıştır.
- Bilim ve teknolojideki gelişmeler orduya yansıtıldı ve SSCB ordusu dönemin güçlü ordularından biri haline geldi.
- Uygulanan politikalarda işçiler korunurken, köylüler sefalet içinde yaşamıştır.

RUSLARIN ORTA ASYA'YI İSTİLASI

- XX. yüzyıl başlarında baskıcı rejime karşı 1905 ihtilali çıkmıştır.
- Bu ihtilalin ardından Türkler, kültürel gelişmelere ağırlık vermişler, **Yusuf Akura ve İsmail Gaspıralı'nın** çalışmalarıyla 1905 yılında Rusya Müslümanları I. kongresini toplamıştır.
- 1906'da II. Ve III. Kongreler yapıldı.
- Yapılan bu kongreler sonucunda **Müslüman Birliği Partisi** kurulmuş ve **Duma meclisine** temsilciler gönderilmiştir.

NOT: DUMA, Çarlık Rusya'da yasama meclisine verilen ad.

- Türkler Rus çarlığında siyasi ve kültürel haklarının verilmesini talep etmişlerdir.
- Bu istekleri kabul edilmeyince 1916'da **Türkistan'da Milli İstiklal Ayaklanması'nı** başlatmışlardır.
- Bolşevik yönetimi Türklere kendi kaderini tayin etme hakkı tanımıştır.
- 1920 yılının sonlarına doğru Türk devletleri üzerinde doğrudan hâkimiyet kurma çabası başladı.

BASMACI HAREKETİ 1916-1918

DİKKAT: Türkistan Milli İstiklal Ayaklanması Rusya tarafından Dünya kamuoyunu yanlış yönlendirmek için Basmacı Hareketi olarak nitelendirilmiştir. Rusya, Dünya'ya bu hareketin, **baskın yapan, yağma ve talan yapan bir çapulcu hareketi** olduğunu söylemiştir.

AMACI:

- Türkistan'ı Ruslardan kurtararak; İstiklaline kavuşturmak.

PAROLASI:

- Çar ve Ruslar defolun, Müslümanlara hürriyet ve Türkistan Türkistanlılarıdır.
- **Hokand** şehrinde **Korbaşı Ergaş** önderliğinde başlamıştır.
- 1921'de hareketin başına **Enver Paşa** geçmiştir.
- Enver Paşa'nın 1922'de şehit olmasından sonra hareket devam etse de istenilen sonuca ulaşamamıştır.
- 1931 yılında Ruslar Basmacı Hareketine son vermişlerdir.

ORTA DOĞU'DA MANDA YÖNETİMLERİNİN KURULMASI

- Osmanlı devletinin I. Dünya savaşını kaybetmesi ile Orta Doğuda bir otorite boşluğu doğmuştur.
- ABD'nin savaşın ardından yalnızlık politikasına dönmesi ile İngiltere ve Fransa orta doğuda serbestçe hareket etmeye başlamıştır.
- İngiltere ve Fransa Nisan 1920'de San Remo konferansını toplamış ve Orta Doğu'yu aralarında paylaşmıştır.

Bu paylaşım göre

- **İNGİLTERE** Aşağıdaki ülkelerde manda yönetimleri kurdu:
 1. MISIR
 2. FİLİSTİN
 3. ÜRDÜN
 4. IRAK
- **FRANSA** Aşağıdaki ülkelerde manda yönetimleri kurdu:
 1. LÜBNAN
 2. SURİYE

İNGİLTERE VE ORTA DOĞU

ARABİSTAN YARIMADASI

- I.Dünya savaşında İngilizler ile iş birliği yapan **Hicaz Emiri Şerif Hüseyin**, kendini Arap ülkeleri kralı ilan etti. Fakat itilaf devletleri Şerif Hüseyin'i sadece Hicaz kralı olarak tanıdı.
- Şerif Hüseyin'de oğullarını Irak ve Ürdün'e tayin etti.
- 5 Mart 1924'te de kendini halife ilan etti.
- Necd Emiri Abdülaziz İbni Suud, İngiliz desteği ile Şerif Hüseyin'i mağlup ederek kendini Hicaz ve Necd kralı ilan etti.
- İngiltere'nin 1927'de tanıdığı bu krallık **1932'de Suudi Arabistan Krallığı** adını aldı.

IRAK

- San Remo Konferansı'nda Irak ve Musul İngiltere'ye verilmiştir.
- Irak'ın krallığına İngiltere tarafından 1921 de Hicaz kralı **Hüseyin Faysal** getirildi.
- Irak tarafından tepki ile karşılanan bu karar karşısında İngiltere **1930'da** Irak'ın bağımsızlığını tanıdı.
- 1938'de Irak'ın idaresine **İngiliz yanlısı Nuri Sait** başkan olmuştur.

ÜRDÜN

- 1922'de İngiliz mandası olarak kuruldu.
- Başına Hicaz Emiri **Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah** getirildi.
- Ürdün, **1946'da** bağımsızlığını kazanmıştır.

FİLİSTİN

- I.Dünya savaşından sonra İngiltere mandasına bırakılan yerlerden biride Filistin'dir.
- İngiltere'nin Filistin'de Yahudi devleti kurma isteğine ABD'de destek vermiştir.

NOT: Balfour Deklarasyonu:

- İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un 1917'de Siyonist hareketin liderlerinden

Lord Rothschild'e bir mektup göndererek; Filistin topraklarında bir Yahudi devleti (İsrail Devleti) kurulması için İngiltere'nin kendilerine destek vereceğini bildirmiştir.

- Balfour Deklarasyonu, **İsrail Devleti'nin temellerinin atıldığı belgedir.**

MISIR

- Mısır, 1882'de İngiltere'nin işgaline uğramış 1914'te İngiltere Mısır'ı topraklarına katmıştır.
- Mısır milliyetçilerinin çıkardığı ayaklanmalar üzerine İngiltere 1922'de Mısır'ın bağımsızlığını tanımıştır.
- II. Dünya savaşından önce İngiltere Süveyş kanalında sürekli asker bulundurma hakkını elde etmiş; Böylece İngiltere Mısır'daki nüfuzunu korumuştur.

FRANSA VE ORTADOĞU

SURIYE VE LÜBNAN

- I. Dünya savaşından sonra San Remo Konferansı'nda Fransa'ya Suriye düşmüştür.
- 1920 yılında Suriye Ulusal Kongresi'nde Lübnan ve Filistin'i içine alan Suriye krallığı kurulmuştur.
- Bu devlet San Remo Konferansı'nda tanınmamıştır.
- Fransa, **Lübnan'ı Suriye'den ayırmıştır.**
- Suriye'nin eyaletlere ayrılarak yönetilmesi Arapların tepkisini arttırmıştır.
- Fransa **1926'da** Lübnan'a **1930'da** Suriye'ye bağımsızlığını verdi.
- Fransa, Suriye ve Lübnan'dan **1946'da** tamamen çekildi.

UZAK DOĞU'DA YENİ BİR GÜÇ: JAPONYA

MEJİ RESTAROSYONU (1868-1912)**(Aydın Hükümet Çağı)**

- 1867'de Mutsihito'nun tahta geçmesi ile Japonya tam bir aydınlanma çağına girmiştir.
- 1868'de Batı tarzı hükümet kuruldu.

- Hukuk sisteminde değişikliğe gidilerek Prusya Almanya modeline dayalı yeni bir anayasa oluşturuldu.
- Takvim değiştirildi.
- Kılık kıyafet Batı tarzına göre düzenlendi.
- İlköğretim zorunlu hale geldi ve okuryazar oranı artırıldı.
- Çağdaş bir bankacılık sistemi oluşturuldu.
- İlk gazete yayınlandı.
- Donanmanın kurulmasında İngiltere örnek alındı.
- Askerlik sistemi mecburi hale geldi.
- **Daymiyo** denilen derebeylik sistemine son verildi.
- Yerli silah sanayi kuruldu.
- Ulaşım ve haberleşmeye önem verilmiştir.
- Japon subaylar Batının askeri akademilerine gönderildi.
- Toprak ve vergi sistemi düzeltildi.

SONUÇ:

- Japonya, Meiji Restorasyonu ile Uzakdoğu'da en büyük güç haline geldi.
- Emperyalist bir politika benimseyerek Asya'da yayılmaya başladı.
- I. Dünya Savaşı'nın sonlarında savaşa dâhil olarak Almanya'nın Uzakdoğu sömürgelerini ele geçirdi.
- Japonya'da yükselen milliyetçilik, "Asya Asyalıdır." Gibi saldırgan politikalar Japonya'yı II. Dünya Savaşı'na sokmuştur.

1929 DÜNYA EKONOMİK BUNALIMI (24 EKİM 1929) KARA PERŞEMBE

DİKKAT: Başlıktaki isimlerin yanında **Büyük Buhran** olarak da adlandırılmıştır.

KRİZİN SEBEPLERİ

- Amerikan ekonomisinin büyük bölümünün holdinglere dayanması,
- İflas eden holdinglerin ekonomiyi sarsması,

- Amerika'nın I.Dünya savaşı sırasında verdiği kredileri geri alamaması.
- İngiltere'de paundun aşırı değer kazanması ile ihracatta düşüş yaşanması.
- Yönetimin krize zamanında müdahale edememesi.

KRİZİN GELİŞMESİ

- **New York borsası** gittikçe yükselmiş ve yüksek fiyat kazanç oranını arttırmıştır.
- 3 Ekim 1929'a gelindiğinde borsa çöküşe geçmiştir.
- **24 Ekim 1929 Perşembe** günü borsa dibe vurmuştur. (**KARA PERŞEMBE**)

KRİZİN SONUÇLARI

- Çok sayıda banka battı.
- Alışverişte takas usulüne geçildi.
- İnşaat faaliyetleri durdu.
- Tarım ürünlerinin fiyatları düştü.
- Madencilik faaliyetleri durdu.
- Dünya genelinde 50 milyona yakın insan işsiz kaldı.
- Birçok insanın ruh sağlığı bozulmuştur.
- 1929 Dünya ekonomik krizi dünyanın gördüğü en büyük ekonomik krizdir. Dünya ticaret hacmi üçte iki oranında azalmıştır.

NOT: John Steinbeck'in kale aldığı **GAZAP ÜZÜMLERİ** romanı bu krizi anlatır.

1929 DÜNYA EKONOMİK KRİZİ'NİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

- Türkiye'de tüm dünyada olduğu gibi krizden olumsuz yönde etkilenmiştir.
- Türkiye **korumacı-devletçi** iktisat politikasına yöneldi.
- İthalatta miktar kısıtlamalarına gidildi.
- Gümrük vergileri yükseltildi.
- Halk yerli malı kullanılmaya özendirildi.

DÜNYA BARIŞINI KORUMA ÇABALARI

MİLLETLER CEMİYETİ (1919)

DİKKAT: ABD'nin yayımladığı **Wilson İlkelerinde** gündeme gelmiştir.

AMACI:

- Ülkeler arasında yaşanabilecek sorunları barışçı yollarla çözmek,
- Uluslararası anlaşmazlıkların savaşa dönüşmesini engellemektir.

KURULUŞU:

- Paris barış konferansında 32 devlet tarafından ulusal bir teşkilat kurulması kabul edilmiştir.
- 10 Ocak 1920'de merkezi **Cenevre** olmak üzere Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulmuştur.
- Türkiye, 9 Temmuz'da Milletler Cemiyetine giriş üyeliğini onaylamış; 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine resmen üye olmuştur.

ÜYE ÜLKELER 3 GRUBA AYRILMIŞTIR:

1. **Birinci grup:** I. Dünya Savaşı'nı galip olarak bitiren devletlerdir. Bu devletler **kurucu üyedir**.
2. **İkinci grup:** I. Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını koruyan devletlerdir.
3. **Üçüncü grup:** Üyelikleri bazı şartlar altında diğer üyelerce kabul edilen devletlerdir.

ÖNEMİ: Tarihte ilk kez tüm dünya ülkelerinin üyesi olduğu barış zamanında kurulan ilk uluslararası kuruluştur.

SONUÇ:

- Cemiyet-i Akvam, milletler arası barışa hizmetten çok büyük devletlerin (Özellikle İngiltere) çıkarlarına hizmet etmiştir.
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya barışını korumakta yetersiz kalmıştır.
- Böylece İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasını önleyememiş ve önemini yitirmiştir.

LACORNA ANTLAŞMASI (1925)

AMACI: Katılan devletlerin savaştan korunması ve aralarında yaşanacak herhangi bir anlaşmazlığı barış yoluyla çözümlenmek.

ANTLAŞMA: Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında 1 Aralık 1925'te Londra'da imzalanmıştır.

ÖNEMİ:

1. Almanya, Fransa ve Belçika sınırını silahtan arındırma sözü vermiştir.
2. Almanya, Doğu sınırlarını silah zoru ile değiştirmeyeceğine söz vermiştir.
3. **Böylece** Fransız-Alman yakınlaşması olmuş, Locarno dönemi, (1925-1930) **iki Savaş arası dönemin altın yılları** haline gelmiştir.

BRIAND – KELLOG PAKTI (1928)

- Ortaya çıkmasında Fransız (Briand) ve Amerika (Kellog) dışişleri bakanlarının katkısı olduğu için onların ismini almıştır.
- Bu parkta katılan devletler, **savunmaya dayanmayan savaşı kanun dışı** saymışlardır.
- Parkta; ABD, İngiltere, Japonya, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya katılmıştır.

ÖNEMİ:

- Milletler Cemiyeti'nin kurulduğu günden beri silahsızlanma adına atılan en ciddi adımdır.
- Ancak bu pakt da yeni bir savaşın çıkmasını önleyememiştir.

NOT: Türkiye ve Rusya aynı yıl bu pakta dâhil oldu. (27 AĞUSTOS 1928)

KÜÇÜK ANTANT (1920-1924)

- Romanya, Yugoslavya ve Çekoslovakya'nın oluşturduğu iş birliği sistemidir.